

Communicatie over wetenschappelijk onderzoek

Verslag KNPV-voorjaarsbijeenkomst 16 mei 2023

Doriet Willemen

redactie@knpv.org

Hoe leg je een ingewikkeld onderwerp of wetenschappelijk onderzoek op het gebied van plantgezondheid op een duidelijke en begrijpelijke manier uit? Waar moet je op letten, wat zijn de valkuilen? Wat werkt en wat niet? Hoe bereik je een breed publiek? En hoe zorg je dat jouw boodschap goed overkomt bij de doelgroep?

Het kwam allemaal aan de orde, zowel in theorie als in praktijk, op dinsdag 16 mei in het WICC te Wageningen tijdens de KNPV-voorjaarsbijeenkomst 'Communicatie over wetenschappelijk onderzoek'. KNPV-voorzitter Leendert Molendijk opende de middag met een korte uitleg over de Jan Ritzema Bosprijs, de prijs voor het op heldere wijze verwoorden en presenteren van een promotieonderzoek op het gebied van plantgezondheid. Nadat de deskundige jury, bestaande uit Kirsten Leiss, Geert Pinxterhuis en Piet Vlaming, was voorgesteld hielden de drie genomineerde kandidaten voor de Jan Ritzema Bosprijs ieder een presentatie. Op basis hiervan moest de jury een winnaar kiezen. Straks meer over deze presentaties en de uitreiking, want – terwijl de jury beraadslaagde – was er ook nog een lezing door Gert van Maanen, hoofdredacteur van Bionieuws – het vakbad voor Biologen.

Aanraders en valkuilen

Gert van Maanen is als (voormalig) wetenschapsvoorlichter en wetenschapsjournalist een expert op het gebied van wetenschapscommunicatie en hij deelde zijn ruime kennis en ervaring vol enthousiasme met de 80 aanwezigen in de zaal tijdens zijn lezing 'Plantgezondheid populariseren: aanraders en valkuilen'. "Waarom zou ik tijd besteden aan media terwijl ik in het lab verder kan gaan met onderzoek doen?", vragen veel wetenschappers zich af. Volgens Van Maanen is het noodzakelijk dat we de maatschappij informeren over nieuwe ontdekkingen en ontwikkelingen. Bovendien blijkt uit onderzoek dat er meer financiering toegekend wordt aan projecten waarvoor media-aandacht is, en stelt NWO tegenwoordig ook meer eisen aan de *outreach* van een onderzoeksproject. Maar hoe lukt het om aandacht voor je onderzoek te krijgen in de media? Wanneer is iets nieuws? Van Maanen heeft 10 punten waar journalisten graag op aanslaan:

1. Urgentie/actualiteit
2. Onverwacht: iets is anders dan normaal, een ontdekking
3. Verandering: bijv. afname biodiversiteit
4. Ruzie/conflict
5. Rampspoed: "Hoe erger, hoe beter"
6. Feest (prijsuitreiking, overeenkomst, opening)
7. BN'ers
8. Seizoen
9. Grappig
10. Mooi beeld

Een voorbeeld van punt 8 is een jaarlijks terugkerende dag, bijv. International Day of Plant Health (12 mei). Ook is het goed om te bedenken dat de opbouw van een nieuwsbericht eigenlijk precies het omgekeerde is van de opbouw bij een wetenschappelijk artikel. Een nieuwsbericht valt het liefst direct met de deur in huis. Je begint dus met de conclusie, bij voorkeur een duidelijke boodschap. Onderzoekers zijn gewend om bij een artikel eerst in een inleiding de achtergrond te schetsen en om de onderzoeksmethodiek uitgebreid te beschrijven. Pas daarna wordt er – voorzichtig – een conclusie getrokken.

Plantgezondheid is een onderwerp met een grote maatschappelijke relevantie, maar ook een onderzoeksveld omgeven door de nodige controverses. Dit wordt uit de voorbeelden die Van Maanen aandraagt goed duidelijk. Om te beginnen is er het debat over Parkinson: "Gezondheid vindt iedereen het allerbelangrijkste. Andere argumenten, zoals voedselzekerheid, kunnen hier niet tegenop. Realiseer je dat je hiermee al direct 1-0 achter staat". Een andere casus wordt gevormd door bijen en neonicotinoïden: "Een klassiek voorbeeld van uitgebreide media-aandacht voor het onderwerp wegens een langspekend conflict tussen experts, namelijk Blacquiere vs Tennekes". En dan is er nog glyfosaat. "Het beeld van een gele akker is enorm sterk en is bepalend in de media", legt Van Maanen uit. "En met de definitieve goedkeuring 15 december 2023 in het vooruitschiet, weet je nu al dat er opnieuw een nieuwspiekje aan zit te komen."

Tot slot werd nog een opsomming gegeven van belangrijke aanraders en valkuilen bij het omgaan met de media (zie kader). Met deze handvaten kunnen wetenschappers aan de slag om hun onderzoek in de publiciteit te brengen. Van Maanen gaf de aanwezigen verder nog mee dat het belangrijk is om als experts er niet het zwijgen toe te doen, want nepnieuws en fantastische fabeltjes verspreiden zich

Voorzitter Leendert Molendijk kondigt spreker Gert van Maanen aan (foto's: Gera van Os).

al meer dan genoeg (*Virus springt van plant op mens*, Telegraaf 2007).

Els van de Zande wint JRB prijs 2023

Het was mooi om te zien dat veel van de tips en aanwijzingen die Gert van Maanen naar voren bracht, ook door de genomineerden voor de JRB prijs waren toegepast in hun presentaties. Els van de Zande, Jelle Spooen en Kiki Kots gaven alle drie het publiek in de zaal een duidelijke en heldere uitleg van het promotieonderzoek waar ze aan werken of dat ze kort geleden hebben afgerond. De drie kandidaten

Aanraders en valkuilen bij publiciteit

Aanraders:

- Goede voorbereiding: stel tijdig een bericht op/informeer een journalist. Alles draait om timing en urgentie in het nieuws.
- Benoem de grenzen van je expertise, laat je niet verleiden om op elke vraag antwoord te geven. Geef desnoods aan dat je later nog ergens op terugkomt.
- Geef *credits*, vermeld samenwerkingspartners

Valkuilen:

- Teveel claimen → blijf bij de feiten!
- Vaktaal → vermijd dit, zorg dat het begrijpelijk is.
- De grens van je expertise overschrijden → zie boven

waren eerder dit jaar door de jury geselecteerd uit dertien promovendi, afkomstig van vier verschillende universiteiten. Ze waren beoordeeld op hun zelf ingezonden samenvattingen met een uiteenzetting van hun wetenschappelijk onderzoek op het gebied van plantgezondheid. De jury had op 16 mei opnieuw een lastige taak, namelijk om na de drie presentaties de uiteindelijke winnaar voor de Jan Ritzema Bos prijs 2023 aan te wijzen. Het werd Els van de Zande voor haar heldere en complete verhaal over 'Biologische gewasbescherming in kringlooplandbouw: Hoe insectenreststromen zorgen voor grotere en gezondere planten'. Ze ontving de prijs uit handen van juryvoorzitter Kirsten Leiss.

Juryvoorzitter Kirsten Leiss maakt samen met de juryleden Piet Vlaming en Geert Pinxterhuis de uitslag bekend aan de drie kandidaten.

Juryrapport

In haar rapport schrijft de jury:
De Jan Ritzema Bos prijs is in het leven geroepen om waardering te geven aan promovendi die in staat zijn om onderzoek aan een gecompliceerd wetenschappelijk vraagstuk op een heldere manier uit te leggen aan niet-wetenschappers die zich hiervoor interesseren. Als jury mochten we drie genomineerden selecteren uit dertien inzendingen. Ze varieerden qua onderwerp en liepen uiteen van fundamenteel tot meer praktijkgericht onderzoek. Dat maakte het lastig voor de jury om tot een keuze te komen, maar geeft wél een mooi beeld van ons brede vakgebied. De onderzoeksthema's geven tevens weer dat we met het onderzoek en de praktijk nog voor veel vraagstukken staan als het gaat om plantgezondheid. Alle reden dus om dit aan een breed publiek kenbaar te maken en dit onderzoek op een heldere manier te verwoorden. Naar de mening van de jury hebben de drie genomineerden hieraan voldaan en kwamen ze wat dit betreft alle drie in aanmerking voor de prijs. Op basis van de presentaties hebben we als jury uit deze drie één winnaar gekozen.

Els van de Zande ontving op 16 mei de Jan Ritzema Bosprijs 2023.

De winnaar van de Jan Ritzema Bos prijs 2023 is geworden:

Els van de Zande: *'Biologische gewasbescherming in kringlooplantbouw: Hoe insectenreststromen zorgen voor grotere en gezondere planten.'*

Over de samenvatting van haar onderzoek:

Els van de Zande heeft een enthousiast verhaal geschreven met een algemene introductie om het onderzoek in de context te plaatsen. Vervolgens heeft ze de specifiekere vragen en resultaten beschreven, maar geformuleerd in algemene en eenvoudige taal. Het geheel is een levendig verhaal geworden waarin haar eigen positieve verwondering over de behaalde resultaten doorklinkt.

Over haar presentatie:

Els van de Zande gaf een hele heldere en duidelijke uitleg en presentatie. Ze nam het publiek aan de hand mee en leidde het stap voor stap door haar verhaal. Ze had duidelijke onderzoeksvragen geformuleerd en de antwoorden daarop waren telkens weer te zien in haar terugkerende overzichts-dia zodat aan het einde van de presentatie alle resultaten punt voor punt overzichtelijk op een rij gepresenteerd stonden. Ze sloot af met de praktische toepassingen van haar bevindingen. Daardoor werd het een mooi afgerond verhaal. Els gebruikte een variatie van visuele ondersteuning zoals foto's, grafieken, tekeningen en een video, die ze doelgericht en gedoseerd inzette. Haar staafgrafieken over de gemeten resultaten zijn groot en helder en daardoor makkelijk te begrijpen. Door het bij jong en oud bekende Rupsje-nooit-genoeg als tekening te gebruiken schepte ze een band met het publiek. Ook begon ze haar presentatie met een vraag aan het publiek waardoor dit meteen in haar verhaal gezogen en actief betrokken werd. Door haar presentatie af te sluiten met een opmerking die betrekking had op haar openingsvraag, maakte ze het verhaal helemaal rond. Naast deze interactie met het publiek was Els in staat alle vragen uit het publiek vakkundig, helder en tot tevredenheid van de vragenstellers te beantwoorden. Els slaagde er ook in haar meerjarige onderzoek binnen de vereiste 15 minuten te presenteren.

De jury

- Kirsten Leiss (vz): Senior Onderzoeker Gewasgezondheid bij Wageningen Plant Research en eerdere winnaar van de JRB Prijs
- Geert Pinxterhuis: Zelfstandig adviseur (crisis) communicatie en projectleider Actieplan Plantgezondheid bij BO Akkerbouw
- Piet Vlaming: Secretaris van de KNPV en met een uitgebreide staat van dienst in het groene onderwijs

Recent onderzoek helder uitgelegd

De duidelijke presentaties van de drie kandidaten voor de JRB prijs brachten het publiek bij de voorjaarsbijeenkomst op de hoogte van uiteenlopende, recente ontdekkingen op het gebied van plantgezondheid. In de meeste gevallen ook over een ander onderwerp dan het eigen vakgebied. Als eerste was er natuurlijk het verhaal van winnaar Els van de Zande (Wageningen University & Research), die in januari 2024 haar thesis verwacht te verdedigen over het onderwerp *Biologische gewasbescherming in kringlooplandbouw: Hoe insectenreststromen zorgen voor grotere en gezondere planten*. Ze legt uit hoe met name vervellingshuidjes van insecten gebruikt kunnen worden om planten beter te laten groeien en hoe dat past in een kringloop met insectenkweken.

Els begon haar presentatie met de vraag wie van de aanwezigen bij de lunch insecten eet (antwoord: Niemand) en eindigde met de uitsmijter: “Als je over tien jaar met een insectenburger luncht, denk dan nog eens terug aan deze presentie over de rol van insecten in kringlooplandbouw”.

Er was na afloop van de presentatie direct een enthousiaste reactie vanuit het publiek om de insectenvervellingen in de praktijk toe te passen: “Ik wil dit testen; sterker nog, ik heb een proefemmer in de auto staan! Ik vind het hartstikke interessant wat je doet”.

“Er zijn 10^{21} sterren; dat spreekt tot de verbeelding. Maar er zitten maar liefst 10^{30} bacteriën in de bodem!”

Jelle Spooren

Vervolgens was het de beurt aan Jelle Spooren (Universiteit Utrecht) om zijn onderzoek naar *Bodemgebonden erfenis: hoe planten hun nageslacht ‘vaccineren’ tegen ziekteverwekkers* te presenteren. Hij beschrijft hoe na een bovengrondse infectie met een plantenziekte, de samenstelling van micro-organismen in de bodem rond de plantenwortel verandert. Dit heeft ook een positief effect op de planten die daarna op deze ziekteverwekkende bodem groeien. N.a.v. zijn verhaal werd de vraag gesteld of dit betekent dat je beter geen teeltrotatie kan toepassen. Zijn antwoord: “Nee, want de bodemgebonden bescherming is een lange termijneffect. Het kan jaren duren en in die jaren heb je wel slechte oogsten, dus dat is voor de teler niet voordelig.” Jelle verwacht op dit onderwerp te promoveren in september 2024.

Juryrapport:

Jelle Spooren heeft een aansprekend, enthousiast verhaal geschreven met een algemene, heel aansprekende introductie om het onderzoek in zijn context te plaatsen. Dit maakt de lezer heel nieuwsgierig. Daarna vertelt hij in heldere bewoordingen wat de aanpak van het onderzoek was, wat de resultaten waren en op welke manier de resultaten op termijn gebruikt kunnen worden in het voorkomen van oogstverliezen.

De derde presentatie werd gegeven door Kiki Kots (Wageningen University & Research), die op 28 oktober 2022 haar PhD-titel verkreeg voor het promotieonderzoek naar *De dynamische organisatie van het cytoskelet in Phytophthora-pathogenen*.

In haar bijdrage legt ze uit hoe *Phytophthora infestans*, de veroorzaker van de aardappelziekte, te werk gaat om een plantencel binnen te dringen. Er werd altijd vanuit gegaan dat dit gebeurde m.b.v. een appressorium, zoals bij schimmels, maar dat blijkt niet het geval; hij kan onder een hoek de plantencelwand direct binnendringen.

Op de vraag ‘wat kan de praktijk met dit onderzoek?’ gaf Kiki als antwoord: “Zie het als volgt: er wordt vaak bij je ingebroken en je dacht altijd dat men via de voordeur binnenkwam, maar dat blijkt de achterdeur te zijn. De kennis over hoe *P. infestans* een plantencel binnendringt, kunnen we gebruiken in de veredeling”. En toen ze een keer het antwoord op een vraag niet wist, gaf ze dat eerlijk aan. Helemaal volgens de adviezen van Gert van Maanen.

Juryrapport:

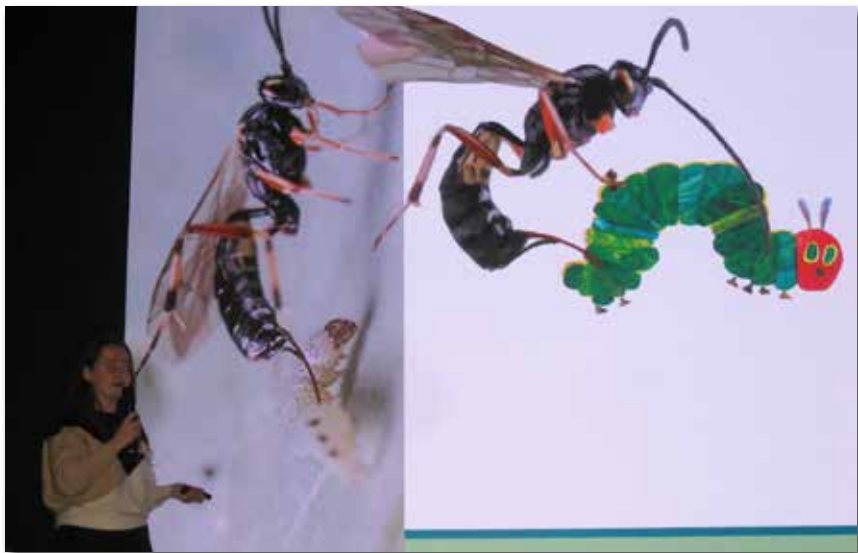
Het verhaal van Kiki Kots heeft een goede en aansprekende opbouw. Ze neemt de lezer stap voor stap mee vanuit de context – een stukje geschiedenis, wat zijn dit voor pathogenen? – naar de microscopie en het specifieke onderwerp van haar onderzoek. Ze vertelt daarbij in begrijpelijke termen hoe ze in samenwerking met anderen tot een bijzondere ontdekking kwam. Het is een goed voorbeeld van hoe je wetenschap over iets wat bij het grotere publiek niet bekend is, goed uit kunt leggen en onder de aandacht kunt brengen.

“Een actine cytoskelet is als het wegennet in Wageningen; momenteel wordt op veel plekken opgebroken, maar ook aangebouwd”

Kiki Kots

Naast de eer, een oorkonde en publicatie van de aangeleverde samenvattingen in Gewasbescherming (zie de volgende pagina's), is er aan de Jan Ritzema

Bosprijs ook een geldbedrag verbonden. De winnaar krijgt € 1200,- en de eervol genomineerde kandidaten ontvangen ieder € 600,-.

In haar presentatie gebruikt Els van de Zande Rupsje-nooit-genoeg om haar onderzoek toe te lichten.

Jelle Spooren geeft een heldere uitleg over zijn promotieonderzoek. Hij ontving van de jury een eervolle nominatie.

De drie genomineerden voor de JRB prijs 2023

Kiki Kots zette een cartoon, video's en mooie vergelijkingen in tijdens haar presentatie.

Powerpoints van alle presentaties zijn beschikbaar op de KNPV-website:

www.knpv.org/nl/menu/Over-de-KNPV/Terugblik-bijeenkomsten/Terugblik-Wetenschapscommunicatie-KNPV16mei2023

